

Dolge sence ukinjene večnosti

Peter Sloterdijk: *Evrotaoizem*; CZ, Ljubljana 2000, prevedel Slavo Šerc

Saj približno že vemo, kje smo. In če za hip pozabimo, je tu Sloterdijk, da nas prijazno spomni na vsakdanje nadloge. Dobrodošlico nam uprizori v prometnem zastoju, "kjer imamo pred sabo petdeset kilometrov razžarjene in sesirjene pločevine – ob tem se porajajo temni zgodovinsko filozofski uvidi kot kaki izpušni plini, z ustnic prihaja kulturnokritična glosolalija, nekrologi moderni pihljajo iz stranskih oken in ne glede na izobrazbeno raven se v potnikih v avtomobilih porodi slutnja, da tako ne more iti več dolgo naprej". Življenje na prehodu tisočletij se v glavnem odvija skozi dve metafori: zastajanje in mrtvi tek. Sodobni "mlinar v novoveškem mlinu, ki melje samega sebe," se bo lahko le strinjal: "Tako kot se v procesu kapitala nenehno proporcionalno povečuje delež fiksnega kapitala, tudi v svetovni mobilizaciji sistemov nenehno naraščajo mrtve samogonilne množice in stopnjujejo svojo preveliko težo nad kretnjami žive gibljivosti vse do zadušljivosti. Enako velja med drugim tudi za neobzdane znanstvene raziskovalne ustanove, v katerih samogibanje teoretičnih aparatov skrbi za to, da mišljenje v primerjavi z mišljenim ne igra skoraj nobene vloge več. Teh izredno grozljivih postopkov pojem avtomatizacije kot tudi pojem odtujitve ne moreta ustrezno označiti – naš klasični besedni zaklad nas vpričo najnovejših procesualnih realitet v

glavnem pušča na cedilu." Se je zataknilo v svetu, ki se je zdel kot poligon za gibanje kot neskončno (samo)uresničevanje, ali pa je nekaj narobe v našem pojmovanju gibanja in z njim povezanih pričakovanj? Smo že na tem, da priznamo: "Gibanje ostaja tisto veliko nedomišljeno v naših jezikih."

Pojem mobilizacije se v vsej svoji drastičnosti zdi Sloterdijku ravno prav odbijajoč, da z njim označi histerične nasledke kinetičnega impulza, do absurda prignane delovno mesijanske zgodovine Zahoda. "Če obstaja skupni imenovalac za številne krize, ki načenjajo sodobno zavest, potem bi ga bilo mogoče razbrati iz javne skrivnosti, ki so jo izklepetale katastrofe: novoveški mit prakse umira, okcidentalni aktivizem pa doživlja somrak malikov." Sloterdijk nam kot filozof ponuja uvid v mentalne dispozicije, ki so prvotne vzgibe na videz svobodnega razmaha spremenile v razgrajujočo potrošnjo.

Povsem očitno je nekaj hudo narobe z našim pojmovanjem časa. Konceptcija linearnega poteka zgodovine se ni le do konca izpela, temveč je v glavah povzročila pravo opustošenje, saj je novi vek s svojim pospeševanjem "padca v čas" mimogrede izničil tudi vsakršen občutek za mirovanje in trajanje. Če naj bi tovrstni sentiment še naprej veljali za luksuzno blago, pa bi spričo nihilizma panične kulture veljalo ponovno domisliti uveljavljene razdelitve na pomembno in nepomembno. Že zato, ker smo medtem odkrili, da nam manjkajo tudi vse možnosti za polno življenje v sedanjem trenutku.

Potem ko nam je Berdjajev nekoliko prej prek iste založbe pihal na dušo z vrnitvijo v srednji vek (kar koli naj si že predstavljamo pod tem), se je Sloterdijk nam na ljubo še enkrat ozrl nazaj in našel pradačne vrelce zastrupljene pri izviru. Možnost "aziatske renesanse" lahko kar odpišemo. Ne samo zato, ker je začela Azija sama prav neokusno oponašati Zahod in ker "fast food" ponudba "inštalaterjev new agea" proizvaja po večini plagiate, od česa podobnega nas še najbolj odvrača dejstvo, da se je veliki lajtmotiv taoizma – mirovanje sredi gibanja – že udejanjil na grotesken način: kot karikatura samega sebe. Pojem mirovanja se nam je povsem očitno vrnil skozi okno, potem ko je bil ob začetku projekta moderne vržen skozi vrata.

V tem smislu je odpovedala tudi velika metafizična tradicija Zahoda. Kinetični impulz moderne si je svoje motive na veliko izposojal prav pri metafiziki. Med kronskimi imperativi na eni in na drugi strani tako najdemo predvsem željo po preseganju danega, po zavestnem asketskem samopotrjevanju, predvsem pa se nam lahko zazdi, da "sta si starosvetna metafizika in novosvetna tehnika edini v tem, da minljivih stvari, na katere naletita, ni treba jemati resno, temveč jih je v korist bojnih pohodov preseganja in sprememb potrebno dati na razpolago." Velja pa opozorilo, da je na tem mestu Sloterdijk še pred poglavjem o *poiesis* kot alternativni razkril estetsko žilico: metafizična misel, ki jo najde utelešeno v monumentalnosti kamnitih spomenikov preteklosti, se prek veličastja svojih razvalin

sooča s papirnato nadležnostjo sodobnih reklam: prvim je trajanje tako rekoč na kožo pisano, drugim ga zagotavlja zgolj vsiljivo preforsiranje. Če se je zapeljivostim metafizike na teoretičnem nivoju lahko gladko uprl in jih razkrinkal kot pogubne, pa se demonska lepota ruševin na straneh te knjige spreminja že v pravo zaklinjanje.

In kaj preostane posamezniku? Sloterdijk nas skozi kentavrsko prekopicovanja zdravi vseh iluzij: (samo)realizacije na političnem polju lahko kar pozabimo – odkar je "sekularizacija političnega likvidirala rezerve romantične lojalnosti in patriarhalne navezanosti". Zreducirani na enozložnost političnega glasu lahko upravičeno dvomimo, da bi "lahko raztelesen politični jaz, ki je še bolj neploden kot pa anoreksični Descartesov cogito, brez nadaljnjega pripravili do tega, da bi govoril kot iz polnega človekovega življenja".

Še poštene katastrofe si ne moremo obetati, da bi nas spametovala, odkar skriti zakoni globalne vasi nesrečo spreminjajo v lahko prebavljive novinarske pripetljaje, če ne celo estetske dogodke nesporne mediageničnosti. Kaj pa blagodejne sapice razuma? Sloterdijkovo mnenje o njih? Kar preberite si ga. Medtem ko nam še vedno ves čas ostaja na voljo, da pred neizbežnim pobegnemo v bežno.

Da ne pozabimo na avtorja. Ta ostaja vseskozi zavidljivo dobrovoljen. Epitafe moderni prebira, kot bi pokopaval Pusta, tako da nespoštljivo rezanje, ki se vleče že iz njegove famozne *Kritike ciničnega uma*, tudi na teh straneh nikoli docela ne potihne. Ob resnobnih razglabljanjih,

ki se mestoma prekinjajo s pobalinskimi pripombami, nam še polaga na srce, naj imamo ves čas v mislih tudi *genius loci* Provanse, blagodejno klimo, kjer je meditiral o času, obsojenem na samega sebe. Slikovne priloge so pa sploh poglavje zase: saj smo že vedeli, da jih ima rad, ampak tole tukaj ... Kakor koli, njegove kaprice, pa naj bodo prepričljive ali ne, vsekakor razkrivajo pristnega postmodernista, tako da nas s svojo "preusmeritvijo na stransko gibljivost" nikakor ne postavlja na laž. Morda pa se o času, kjer se mogočni imperativi spreminjajo v karikature ali pa tragične žrtve samih sebe, niti ne da pisati drugače.

Sloterdijku se torej dobro godi, le bralca je treba opozoriti, da je glavno zabavo z "grozljivimi obiskovalci, na katere se mora pripraviti življenje," prihranil za konec. Njegova moderna, ki ne more ne živeti ne umreti, bo proti koncu spet mogočno zamahnila z repom. Past se skriva v preprostem pomisleku, da si nečesa resnično novega niti ne znamo (več) predstavljati.

Moderna se razkrije kot projekt, ki je ob svojem nastanku hote ali nehoje izključil vsakršno možnost alternative. Poleg zgoraj omenjene nezmožnosti za dojetje preteklega in mirujočega se lahko prepričamo, da smo bili tudi ob vsakršnem odnosu do prihodnosti. Povsem očitno imamo opravka z "za nami potop" filozofijo, demonsko narcisoidnostjo nekoč Novega. Pri tem je na najbolj ironičen način vprašljivo, ali ni moderni še bolj spodletelo tam, kjer je bila dobronamerna. Nekaj krepkih na račun "histričnega protestantizma filantropškega svetovnega poslanstva Amerike" bo vsekakor umestnih. Morda bi večina človeštva svoje potepuške, čustvene in senzualne impulze še vedno zamenjala za nekaj varnosti in udobja, ostaja pa dejstvo, da je bilo nasilje nad pametjo daljnosežnejše, kot se na splošno misli, morda celo še veliko bolj, kot si sploh lahko predstavljamo.

Lucija Stepančič

